

Příloha č. 3 – Program k primární prevenci šikany na GVK

1. Charakteristika a projevy šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu. Jednoznačně určit, kdy se jedná o šikanu a kdy o klukovinu není vůbec jednoduché, často to vyžaduje už odborný pohled. Šikana se v zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách a má ve svých projevech velice různorodou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana - pomocí ICT)
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (např. krádeže, ničení majetku)
- Smíšená šikana – kombinace verbální a fyzické šikany

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřežehnutí trestného činu.

2. Stádia šikanování

Šikanování popisujeme ze tří praktických pohledů:

A. Šikanování jako nemocné chování

Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.

B. Šikanování jako závislost

Mezi obětí a agresorem existuje nesvobodný vztah, jakýsi scénář skryté spolupráce. Oběť se chová jakoby vstřícně, kamarádsky, někdy běhá za svým trýznitelem jako poslušný pejsek.

C. Šikanování jako onemocnění celé skupiny

Šikanování není nikdy pouze záležitostí jednotlivce. Neděje se ve vzduchoprázdnu, ale v kontextu vztahů nějaké konkrétní skupiny. „Onemocnění“ takové skupiny má svůj vnitřní vývoj, který prochází pěti stádii – od počátečního až po rozvinuté.

1. stupeň – zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny (ostrakizovaný) necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván – ostatní se s ním nebaví, pomlouvají ho, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod.

2. stupeň – fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

3. stupeň – vytvoření jádra (klíčový moment)

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro, kteří začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nevhodnější oběti.

4. stupeň – většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se napsaným zákonem. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

5. stupeň – totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí: jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

3. Prevence šikanování, násilí a agresivity mezi žáky

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky, mezi žáky a pedagogickými pracovníky a mezi pracovníky navzájem. Soubor opatření a doporučení na naší škole:

- A. Posílení demokracie ve škole
 - Spolurozhodování žáků prostřednictvím Studentského parlamentu
 - Zavést a motivovat žáky k využívání Schránky důvěry
 - Konzultační hodiny výchovného poradce
 - Umožnit rodičům co nejčastější přístup do školy a k informacím - Den otevřených dveří, pravidelná aktualizace www-stránek školy, třídní schůzky.
 - Komunitní kruhy

- B. Uplatňování spolupráce mezi žáky
 - Projektové dny v rámci školy, ročníku
 - Oborové exkurze
 - Třídní akce a výlety
 - Výchova mimo vyučování – kroužky, kurzy

- C. Solidarita se slabými
 - Učitelé se ve své pedagogické činnosti více orientují na žáky slabé, handicapované, se sociálně nevhodnými osobními vlastnostmi, „outsidery“ ve skupině apod., s cílem zlepšit jejich pozice ve skupině, třídě.

- D. Svědectví spolužáků
 - Učitelé při vhodných příležitostech zdůrazňují žákům rozdíl mezi „žalováním“ a „nutným svěděním“ a pokusí se jim vymezit hranice mezi těmito přístupy.

- E. Dozor ve škole
 - Při výkonu pedagogického dozoru se pedagogičtí pracovníci zaměří na místa a příležitosti, kdy může nejpravděpodobněji dojít k šikanování.
 - I nepedagogičtí zaměstnanci školy při sebemenším podezření na projevy šikany upozorní příslušného pedagogického pracovníka.

- F. Zjištění současného stavu
 - Jedenkrát ročně zadat žákům anonymní dotazník, zjišťující mimo jiné i přítomnost šikany.

- G. Vzdělávání pracovníků – pedagogických i nepedagogických
 - Spolupráce s pracovníkem Pedagogicko-psychologické poradny a ostatními specializovanými institucemi.
 - Akreditované kurzy DVVP.
 - Doplnění školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

4. Postupy řešení šikany

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach oběti, ale i pachatelů a dalších účastníků. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Doporučují se čtyři kritéria, s jejichž pomocí se dá poměrně bezpečně posoudit, zda je šikana počáteční či pokročilá.

- I. Způsob chování a výpovědi svědků

- počáteční stádium: svědci mluví poměrně otevřeně, nepopírají násilí, soucítí s obětí
- pokročilé stádium: svědci mluví ustrašeně, popírají násilí
- II. Závažnost a četnost agresivních projevů
 - u těžkého zranění je pravděpodobné, že šikana již gradovala.
- III. Doba, po jakou šikanování trvalo
 - čím vyšší ročník, tím je pravděpodobnější vyšší stupeň šikany.
- IV. Počet obětí a agresorů
 - větší počet agresorů a obětí signalizuje vyšší stupeň šikany.

5. Výchovná opatření

Pro potrestání agresorů se užití následující výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia.
- Snížení známky z chování.
- Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění žáka do pobytového oddělení SVP.

Pro nápravu situace ve třídě, skupině se budeme snažit spolupracovat s celým třídním kolektivem, aby se vypořádali s traumaty i ti, kteří přihlíželi, ale nezasáhli.